

Ivan Janez Štuhec

Ali sodobna civilizacija izničuje razliko med spoloma?

Uvod

Vprašanje legalizacije istospolnih zvez je postalo eno od pomembnih družbenih in političnih vprašanj. Večina članic EU ima to področje zakonsko urejeno. V Sloveniji se je pripravljala »Predlog zakona o istospolni partnerski zvezi« na Ministrstvu za socialo in delo. V času nastajanja pričujoče razprave naj bi bil zakon v vladni proceduri. Kmalu naj bi postal predmet parlamentarne razprave. Ob začetku javne razprave je ministrstvo zakon predstavilo javnosti skupaj z nekaterimi gejevskimi in lezbičnimi organizacijami, kar je dokaj ne navadna praksa in kaže na močne lobistične kroge. Lahko predvidevamo, da bo predlog zakona sprožil ideološko napeto javno razpravo in da bo eden od dejavnikov za ideološko delitev pred državnoborškimi volitvami 2004 v Sloveniji.

Pričujoča študija se ne spušča v polemiko s predlagano zakonodajo v Sloveniji, njen namen je, da problematiko homoseksualnosti osvetli čim bolj celovito in interdisciplinarno, da pokaže na različne etične pristope in različno argumentacijo. Tako lahko pomaga pastoralnim delavcem pri njihovem soočanju s tovrstnimi problemi, kakor slehernemu človeku pri ocenjevanju in opredeljevanju do zakonodaje, ki je v pripravi.

1. Pojem homoseksualnost in njegove interpretacije

Slovar slovenskega knjižnega jezika in Slovar tujk poznata besedi homoseksualnost in heteroseksualnost, s tem da Slovar tujk navaja slovensko inačico istospolnost, med tem ko SSKJ besed ne sloveni. Pojem homoseksualnost je prvič uporabil leta 1869 neki zdravnik v Angliji, katerega pravo ime ni znano. Kasneje sta pojem homoseksualnost uvedla v strokovno izrazoslovje psihiatrije Bloch in Hirschfeld. V dvajsetih letih devetnajstega stoletja se začne uporabljati v vsakdanji govorici in se ga povezuje s pojmom perversnost. Danes se pojem homoseksualnost loči od pojma perversnost, saj homoseksualno nagnjenje ne predstavlja nujno spolne zasvojenosti.

Raziskave seksologa Kinseya (1948/53) so pokazale, da se homoseksualni in heteroseksualni odnos strogo ne izključujeta. »Vemo, da je večina ljudi naravnana tako homoseksualno kot heteroseksualno ... Najbolj pogosto sprejeta teza je, da smo ljudje biseksualno naravnani, ta se skozi razvoj, vzgojo in kulturo določene skupine ljudi največkrat izrazi v smeri heteroseksualnosti«. ¹ Glede vrednotenja pojava ni soglasja. Nekateri razumejo homoseksualnost predvsem kot prirojeno danost, ki ne spada med bolezni, drugi jo umeščajo med posledice nevrotične bolezni, ki jo je potrebno zdraviti. Vse do danes, vprašanje vzrokov za homoseksualnost ni razčiščeno. Vse teorije in teh ni malo, se opirajo na tri možne izvore: da gre za podedovanost, za privzgojenost ali za priučenost.

Homoseksualnost je pojem, ki dejansko pomeni različne možne odnose med osebami istega spola. V Brockhausovi Enzyklopediji najdemo štiri kategorije homoseksualnosti: 1. Razvojno homoseksualno vedenje. Istospolna dejanja mladostnikov, ki se po puberteti izogibajo heteroseksualnih odnosov. 2. Psevdo homoseksualno vedenje. Istospolni odnosi iz materialnih razlogov ali zaradi razvajenosti. 3. Homoseksualno vedenje zaradi duševne zavrnosti. Gre za istospolne odnose zaradi organskih poškodb možganov ali spolno nevrotične strukture. 4. Nagnjenost k homoseksualnemu vedenju. Ljudje, ki pretežno ali izključno čutijo nagnjenost k istemu spolu.

Hermann Hartfeld v svoji knjigi *Homosexualität im Kontext von Bibel. Theologie und Seelsorge*² zagovarja kulturno in konstitucionalno tezo. V prvem primeru gre za pojav, ki je pretežno pogojen z okoliščinami vzgojne narave (Ojdipov kompleks). Osebe doživljajo svojo istospolno naravnost kot prirojeno in normalno. Problem nastane zaradi družbene klime oz. družbene morale. Z okoliščinami pogojena homoseksualnost je lahko tudi priučena oz. vsiljena, lahko postane modna. Takšna homoseksualnost se lahko spremeni v heteroseksualnost. V primeru konstitucionalne, prirojene oz. podedovane homoseksualnosti njeni zagovorniki izhajajo iz predpostavke, da smo vsi ljudje ob rojstvu biseksualni. Sklicujejo se tudi na prepričanje, da gre za posledico spolnih hormonov. Za to tezo ni dovolj trdnih dokazov, zato je sporna. Hartfeld trdi, da endokrinološke in genetske raziskave do sedaj niso mogle potrditi teze o prirojeni homoseksualni nagnjenosti.

Cataldo Zuccaro³ umešča problem homoseksualnosti med naravo in kulturo. Če je homoseksualnost stvar narave, je potrebno videti njeno

¹ D. Fassnacht, *Sexuelle Abweichungen*, v: *Handbuch der Christlichen Ethik*, zv. 2, Basel – Wien 1978, 178-179.

² Prim. H. Hartfeld, *Homosexualität im Kontext von Bibel. Theologie und Seelsorge*, Wuppertal & Zürich 1991.

³ Prim. C. Zuccaro, *Morale sessuale*, Bologna 2000, 72-104.

biološko pogojenost. Nekatere študije možganov kažejo na njihovo različno strukturo. Tako so na Kalifornijski univerzi ugotovili, da se na zunanji strani hipotalamusa nahaja področje, ki je pri moških dvakrat večje kot pri ženskah. Znanstveniki Salk Institute for Biological Studies v San Diegu so raziskali možgane žrtev aidsa, ki so prakticirali homoseksualnost. Ugotovili so, da je velikost tega področja hipotalamusa pri njih podobna velikosti pri ženskah. Na osnovi tega se torej da sklepati, da je homoseksualnost biološko pogojena. Takšno sklepanje je lahko preuranjeno. Pomenilo bi, da je homoseksualnost zgolj hormonsko pogojena in da pri tem oseba sama ne vpliva na svoje vedenje. Zuccaro svari pred mehanicizmom, ki bi človeški osebi odrekel vsako svobodo in odgovornost. Kajti pri enojajčnih dvojčkih, ki imata enako hormonsko strukturo in enako konfiguracijo hipotalamusa, se lahko razvije različno spolno vedenje. Odvisno od tega, kakšno vzgojo sta imela. Genetske pogojenosti torej ne gre izključiti, hkrati pa tudi ni dovolj dokazana. Ali kakor pravi genetik Juan-Ramon Lacadena, »študij o možnih bioloških in genetskih temeljih homoseksualnosti je v svetu znanosti in družbi sprožil pozitivne in negativne reakcije. Vsekakor jih ne moremo vzeti z lahkoto, zato ni mogoče govoriti podcenjujoče o »gejevskih možganih« ali »gejevskih genih«. Z znanstvenega vidika se zdita dva zaključka pomembna: prvi, da geni lahko homoseksualno vedenje bolj predisponirajo kot determinirajo (LeVay in Hamer, 1994); drugi, če tudi bi lahko povezovali gene in nevroanatomijo s homoseksualno usmerjenostjo, vzročna povezava ni poznana (Byne, 1994).⁴

Psihoanalitične teorije o homoseksualnosti imajo svoj začetek v Freudovi teoriji Ojdipovega kompleksa, kar pomeni da se homoseksualna oseba izoblikuje kot posledica manjkajočega preseganja Ojdipovega kompleksa. V življenju otroka se lahko zgodi, da je navezanost na mater preveč pomembna in premajhna ali odsotna navezanost na očeta. Tako se pubertetnik v času, ko bi moral vstopiti v svet odraslih zaradi odsotnosti očeta popolnoma poistoveti z materjo. Z drugimi besedami, fant čuti privlačnost moškega, ker je doživljal odsotnost in pomanjkanje očetove figure v fazi identifikacije. Druga freudovska teza pa povezuje homoseksualnost z narcisizmom. V tem primeru se homoseksualna oseba razume kot objekt ljubezni. S ciljem doživeti izkušnjo ljubezni na enak način, kakor je bil ljubljen s strani matere. Psihoanalitiki po Freudu so skušali preseči te teorije, predvsem pa ločiti homoseksualnost od perversnosti, vendar si še zdaleč niso edini. Vsekakor lahko zaključimo, da je homoseksualnost tesno povezana z vprašanjem in problemom odnosa-relacije.⁵

⁴ J. R. Lacadena, *Biologia del comportamento sessuale umano: genetica e omosessualità*, y: J. Gafo (ur.), *Omosessualità un dibattito aperto*, Assisi 2000, 179-180.

⁵ Prim. C. Zuccaro, n. d., 77-79.

Psihoterapevt, pedagog in teolog Carlos Dominguez Morano s psihološkega vidika zagovarja tezo, da »pojav homoseksualnosti veliko bolj kot drugi pojavi, zaradi svoje kompleksnosti, zahteva interdisciplinarnost pri raziskovanju in povezovanje različnih vidikov ... Vemo, da ostaja veliko odprtih vprašanj, ki jih je potrebno rešiti, tako v laboratorijih biologije in psihologije kakor v raziskavah javnega mnenja in na psihoanalitičnem kavču.«⁶

So pa vidiki, ki jih je po njegovem mogoče na današnji stopnji spoznanja povzeti. Homoseksualnost je človeku in drugim živim bitjem lastna in zato naravna razsežnost. V različnih kulturah in družbah, v različnih zgodovinskih obdobjih je bila različno organizirana, živeta in priznana. Judovsko - krščanska civilizacija jo je zavračala in obsojala. To zavračanje je vplivalo na javno mnenje, na zakonodajo in na odnos znatnosti do tega pojava. Na to se navezuje tudi psihoanaliza, ki je pokazala, da ta razsežnost spolnosti sprosti podzavestne predstave v smeri samooobrambe, ki ni vedno koristna za posameznika in za njegovo okolje. Ne glede na to je danes vedno bolj v ospredju prizadevanje, da se homoseksualnosti ne obravnava v negativnem kontekstu, tako na polju etičnega kakor na področju klinične diagnoze in pravne ureditve. Stereotipi o homoseksualnosti počasi padajo, čeprav predsodki ostajajo. Tudi vse Cerkve nimajo enakega stališča do tega vprašanja. V Katoliški cerkvi ostaja stališče cerkvenega učiteljstva neomajno, med tem ko verniki in teologi o vprašanju razmišljajo bolj dinamično. Odločilno vlogo je v zadnjem času odigrala medicina, ki je nadomestila versko, moralno in kazensko obravnavanje pojava. Razprava o izvoru in diagnozi homoseksualnosti ostaja odprta, če obstajajo vidiki, ki jih ni mogoče razložiti, kar preprečuje možnost, da bi razpravo lahko zaključili. Vrsta vprašanj o zadnjih vzrokih ostaja neodgovorjenih, na ravni hipotez in v pričakovanju nadaljnjih razčiščevanj. Vedno bolj pa prevladuje hipoteza, da je homoseksualnost posledica sovpadanja različnih dejavnikov, kot so biološki, psihološki in socialni, ki na različnih ravneh povzročijo interakcije in tako določijo istospolno usmerjenost že od prvih let življenja. Vedno večje število različnih specialistov medicine homoseksualnosti ne obravnava več kot umanjkanje človeške zrelosti ali kot bolezen oz. konflikt, ki povzroči motnjo v subjektu. Uveljavlja se ideja, da homoseksualnosti ni mogoče obravnavati kot klinični primer in da so psihološki konflikti mogoči na enak način pri homoseksualnih in heteroseksualnih osebah. Družbeno zavračanje in pritisk delujeta kot najmočnejša dejavnika konfliktov in patologij pri homoseksualnih osebah. Verjetno prav ti dejavniki povzročijo največ nevroz in psihičnih konfliktov v homoseksualni populaciji. Psihoterapevtska praksa gre tako vedno bolj v smeri temeljnega cilja: pomoč

⁶ C. D. Morano, *Il dibattito psicologico sull'omosessualità*, v: J. Gafo (ur.), *n. d.*, 123.

pri sprejemanju samega sebe in osvoboditev od nevrotičnih elementov, ki so povezani s homoseksualnostjo. Vedno bolj redki so psihoterapevtski posegi, ki pomagajo v smeri spremembe spolne orientacije. Sprememba se zdi dokaj problematična zato, ker se vsaka spolna usmerjenost upira temu, da bi jo preusmerili.⁷

2. Sveto pismo in homoseksualnost

V Svetem pismu ni prav veliko mest, ki bi nam lahko pomagala pri razjasnitvi našega vprašanja. Izrael ima pred izhodom iz egiptovske sužnosti bistveno bolj svoboden odnos do spolnih praks (poligamija, prostitucija, ločitve, konkubinati) kakor po izhodu. V Jezusovem času razume judovstvo vsako spolno dejavnost izven zakonske zveze za smrtni greh; tako kot umor in malikovanje. Svobodnejša spolna morala starega Izraela pa je bila vsekakor strožja kakor pri Kanancih, ki so poznali celo kultno hetero- in homoseksualno prostitucijo. Izrael na podlagi svojega strogega monoteizma iz kulta izloča vsako obliko sakralne seksualnosti. S tega vidika je jasno, da spolne odklone obsoja. Z vidika religijske zgodovine so spolni tabuji pogojeni s kanaanskim kultom plodnosti. To področje poganske prakse je posebej ogrožalo Izrael. Spolna praksa je tako postala eden izmed kriterijev za vero v Jahveja. V času po izhodu, ko se judovstvo sooči s helenizmom, se ta vidik še bolj potencira. Izvenzakonsko spolno vedenje se je praktično izenačilo z odpadom od Jahveja.⁸

Običajno se omenja tri mesta v SZ in tri v NZ, ki so povezana z vprašanjem homoseksualnosti. V tretji Mojzesovi knjigi, Lv 18,22 in 20,13, ter v prvi Mojzesovi, Gn 19,1-28. V NZ, Rim 1,26-27, 1Kor 6,9 in Tim 1,10.

V 18. poglavju Lev so podane norme, ki varujejo zakonsko zvezo. Med njimi je v 22 v. rečeno: »Ne smeš ležati z moškim kakor se leži z žensko; to bi bila gnusoba«. In v 20. poglavju 13. v: »če kdo leži z moškim, kakor se leži z žensko, sta oba storila gnusobo; naj bosta usmrčena; njuna kri pade nanju«. Gre za zakon ki obsoja moško homoseksualnost, za katero je predvidena smrtna kazen. Nekateri avtorji močno poudarjajo, da gre za kultni predpis. Kakorkoli že, popolnoma jasno je, da to besedilo homoseksualnost obsoja.

Znano besedilo o Sodomi, ki je botrovalo izrazu sodomija (občevanje z živaljo) govori o vzrokih za uničenje mest in za to, da v mrtvem morju ni življenja. Za kakšen greh je torej šlo. Splošna interpretacija je, da je šlo za homoseksualnost. Danes obstaja tudi vplivna skupina razlagalcev,

⁷ Prim. C. D. Morano, *n. d.*, 123-127.

⁸ Prim. D. Fassnacht, *n. d.*, 180.

ki pravijo, da je šlo za kršitev zakona o gostoljubnosti, ki je bil za primitivna ljudstva izjemno pomemben. Zanimivo je, da druga mesta, ki se sklicujejo na greh v Sodomi, ne omenjajo homoseksualnosti (Iz 1,10; 3,9; Jer 23,14; Ez 16,49; Sir 16,8; Mdr 10,8; 19,14;). Vsekakor pa je mogoče obe interpretaciji povezati na ta način, da so Sodomci grešili zoper zakon o gostoljubnosti, kar se je konkretiziralo v zahtevi, da se spolno zlorabi Lotove goste.⁹

V NZ je vsaka oblika nečistovanja (porneia) zavrnjena. Pri tem se misli na spolnost izven zakonske zveze. Jezus uporabi pojem porneia samo dvakrat (Mt 5,32 in 19,9). Med tem ko se Pavel s tem pojmom še posebej ukvarja v obeh pismih Korinčanom. Pavel je videl najtesnejšo povezavo med poganstvom in nečistovanjem. Nečistovanje in brezbožnost se med seboj pogojujeta, kar je posebej prisotno v Janezovem Razodetju (17-19).¹⁰ V Rim 1,26-27 Pavel obsodi malikovanje in homoseksualnost oz. lezbištvo. »Njihove ženske so namreč zamenjale naravno občevanje s protinaravnim, podobno so tudi moški opustili naravno občevanje z žensko in se v svojem poželenju vneli drug do drugega. Moški so počenjali nespodobnosti z moškimi in tako sami na sebi prejemali povračilo, ustrezno svoji zablodi.«

Vrsta moralnih teologov glede na omenjena biblična mesta opozarja, da jih je potrebno razumeti zgodovinsko pogojeno in kontekstualno. Enrico Chiavacci v enem od svojih zadnjih člankov razvije tezo, da »v Svetem pismu ne obstaja ideja o homoseksualni osebi, če tudi so homoseksualne prakse najstrožje zavržene ... Če je homoseksualno dejanje vedno obsojeno, se zdi, da ni nikoli obsojeno samo po sebi, ampak zaradi duha nasilja, ki se po njem manifestira.«¹¹ Sploh je zanimivo dejstvo, da skuša vrsta teologov in eksegetov zmanjšati težo svetopisemskih stališč do homoseksualnosti.

Evangelizacijske cerkve v deželi Hessen in Nassau so izdale dokument z naslovom »Grundsatzüberlegungen zur homosexuellen Liebe«, kjer relativizirajo svetopisemsko odklonilno stališče med drugim tako, da navajajo stvari, ki so jih v času nastajanja Svetega pisma bile v praksi, danes pa niso več. Kot na primer, da ne ubijamo več v imenu Boga, da nimamo nič proti svinjskemu mesu, da se ne držimo prepovedi priseganja, da ženske pri maši ne nosijo pokrivala, da ni več sužnjev, da je podrejena vloga žene danes presežena in da nihče danes ne bi kamenjal mlade ženske po tem, ko je prešuštvovala.¹²

⁹ Prim. J. Gafo, *Cristianesimo e omosessualità*, v: J. Gafo (ur.), *n. d.*, 261-266.

¹⁰ Prim. D. Fassnacht, *Sexuelle Abweichungen*, v: *n. d.*, 181.

¹¹ E. Chiavacci, *Omosessualità e morale cristiana: cercare ancora*, v: *Vivens homo XI* (2000), 456.434.

¹² Evangelische Kirche in Hessen und Nassau, *Verantwortete Partnerschaft*, Darmstadt 2002, 5.

Zanimivo je tudi to, da se vprašanje homoseksualnosti ne postavlja v kontekst pripovedi o stvarjenju sveta in s tem v povezavi s stvaritvijo moža in žene ter njune usode po tem, ko sta zlorabila svobodo. Verjetno lahko pritrdimo Francu Furgerju, ki ugotavlja, da čeprav Sveto pismo ne razume homoseksualnosti dovolj diferencirano, je jasno proti vsakemu poizkusu genitalnega odnosa med istospolnimi osebami. Pri tem je seveda potrebno upoštevati izhodišče, da je homoseksualnost posledica zapeljevanja ali lastnega nemoralnega ravnanja, ne pa da gre za konstitucionalno pogojenost. Krščanska tradicija je dosledno odklanjala homoseksualno vedenje in ga je med odraslimi moškimi in mladeniči obravnavala kot veliki greh. Glavni argument je dejstvo stvarjenja, ki ga je kristjan dolžan sprejeti iz ljubezni do Boga.¹³

Protestantski teolog Hermann Hartfeld v svoji knjigi, ki smo jo zgoraj omenjali pravi, da ima svetopisemska zavrnitev homoseksualnosti več razlogov. Najprej homoseksualnost ogroža heteroseksualni zakon in je v nasprotju z Božjim stvariteljskim namenom (1 Mz 1,26-30; 2,18-25). Dlje prepoved homoseksualnosti pomeni jasno ločnico med Izraelci in poganskimi ljudstvi. Pomeni pa tudi jasno usmeritev pri razumevanju in razvoju monogamnega heteroseksualnega zakona. S kultnega vidika je Izrael zavračal t.i. sveto prostitucijo, ki je vključevala tudi homoseksualno vedenje. Kanaanci so namreč verjeli, da v templju izvršeno spolno dejanje s kultno osebo vzpodbuja življenjsko moč in človekovo bivanje povezuje s kozmičnim redom. To pa omogoča zmago nad smrtjo in končnostjo.¹⁴ Vidiki, ki nikakor niso sprejemljivi, ne za judovstvo ne za krščanstvo.

3. Homoseksualnost v tradiciji Cerkve in cerkveno učiteljstvo

Vsi cerkveni očetje odločno zavračajo homoseksualnost. Ne razlikujejo med homoseksualnostjo in perversnostjo. Pri tem se sklicujejo na poročilo o stvarjenju in na pismo Rimljanom, kasneje tudi na primer Sodome. Z enako ostrino pa zavračajo tudi ločitev. Tako Gregor Nacijanski ugotavlja, da ločitev in homoseksualnost stremita za neurejeno potešitvijo strasti. Hkrati pa sta tudi krivični do druge osebe, zato je potrebno oba greha enako kaznovati. Tertulian prvi uporabi pojem protinaravno v povezavi s homoseksualnostjo. Svetopisemski red stvarjenja izenačuje z naravo. Janez Krizostom doda novi vidik, ko lezbilstvo bolj obsodi kakor geje, saj morajo po njegovem imeti ženske bolj razviti čut za sramežljivost kot moški. Avguštin povzame Tertulijanovo tezo o protinaravnosti in se sklicuje na 1 Mz 19. Po Avguštinu praktično ni več nič novega.

¹³ Prim. F. Furger, *Ethik der Lebensbereiche*, Entscheidungshilfen, Freiburg 1985, 97.

¹⁴ Prim. H. Hartfeld, *Homosexualität im Kontext von Bibel*, 44-108.

Srednjeveški viri izpričujejo, da se je homoseksualnost obravnavalo kot greh. Kazni niso bile nič večje kot za heteroseksualne grehe. Vsi znani sklepi koncilov in sinod obsojajo nagonski nered. Glede na to, da srednji vek ne uporablja pojma homoseksualnost, ampak sodomija in za spolni odnos z živalmi bestialnost, se predvsem ti dve praksi razumeta pod pojmom nagonski nered. Kazni so dokaj zmerne. Človeku, ki pade iz slabosti, se pristopa z razumevanjem in dobroto.

Najpomembnejše avtoritete, ki so obravnavale vprašanje nagonškega nereda so to utemeljevale z vidika stvarjenja in iz njega izpeljanim pojmom narave, napr., Leon IX. (1049-1054); Anzelm Canterburjski (1033-1109); III. lateranski koncil (1179) in IV. lateranski koncil (1215).

Tomaž Akvinski je nagonski nered prvi sistematično umestil v teološki razmislek. Kot je splošno znano, Tomaž prevzame pojem narave in naravnega reda, ki ga utemeljuje z vidika stvarjenja. Zanj so vsa tista dejanja contra naturam, ki niso naravnana na spočetje in rojevanje, saj sta ta dva cilja edina v skladu z naravo spolnega dejanja. Tomaž razlikuje dva bistvena vzroka za spolne pregrehe. Prvo skupino predstavljajo tisti, ki so zgrešili pravi cilj spolnosti. To so: nezvestoba, nečistovanje, posilstvo, krvoskrustvo. Drugo skupino pa predstavljajo bestialnost, homoseksualnost in spolni odnos, ki ni odprt za spočetje. Najmanj strogo presoja samozadovoljevanje. Tomaž Akvinski je usmeril prihodnja stališča, ki so jih izrekli papeži vse do danes.

Peter Kanizij je v prvem katekizmu (*Summa doctrinae christianae*, 1555) zapisal, da so štirje grehi v nebo vpijoči. Med te je prištel umor, homoseksualnost, zatiranje ubogih in goljufijo. S tem je bila homoseksualnost kriminalizirana. Skoraj dvesto let kasneje je Alfonz Liguori (1696-1787) podvomil o praksi, ki je homoseksualce obsojala na smrt in na grmado. Tridentinski koncil (1545-1563) je ostal na liniji Tomaža Akvinskega. Tudi protestantska etika se vse do začetka 20. stol. ni bistveno oddaljila od te smeri.¹⁵

V današnjih razpravah o homoseksualnosti je pogosto slišati, da je za negativno podobo istospolnih oseb odgovorna judovsko - krščanska tradicija. V tem kontekstu se pripisuje krščanstvu homofobične poglede, češ, da je nestrpno do drugih permisivnih kultur. Povezava med judovsko - krščansko tradicijo in rimskim pravom je po mnenju teh kritikov tako povzročila prave križarske vojne proti homoseksualnim osebam. Spet drugi menijo, da je prav patriarhalna kultura za razliko od matriarhalne razvila avtoritaren in represiven odnos do žensk in do istospolnih oseb. Poleg tega krščanska tradicija ni razlikovala med homoseksualnostjo kot posledico določene determiniranosti in ono, ki je posledica

¹⁵ Prim. D. Fassnacht, *n. d.*, 182-184.

človekove izbire. Presojalo se jo je zgolj z genitalnega, ne pa tudi z emocionalnega in medosebnega vidika.¹⁶

Cerkveno učiteljstvo se je na temo spolne etike v dvajsetem stoletju večkrat oglasilo in v bistvu vztraja vse do najnovejših dokumentov, da je vprašanja spolnosti potrebno obravnavati z vidika naravnega zakona, kakor ga je razumel že Tomaž Akvinski. Tako v dokumentu *Premislek o predlogih za pravno priznanje zvez med istospolnimi osebami*, ki ga je izdal kardinal Ratzinger, takoj na začetku pod naslovom »Narava in neodtujljive značilnosti zakonske zveze« beremo: »Nauk Cerkve o zakonski zvezi in dopolnjujočem značaju spolov zopet predlaga v premislek resnico, ki jo odkriva zdrav razum in jo priznavajo vse velike svetovne kulture. Zakonska zveza ni kakršna koli zveza med človeškimi osebami. Zakonsko zvezo je ustanovil Stvarnik, deležna je lastne narave, bistvenih značilnosti in namenov. Nobena ideologija ne more zbrisati iz človeškega spoznanja gotovosti, da obstaja zakonska zveza samo med dvema osebama različnega spola, da po medsebojni osebni podaritvi, ki je njima lastna in izključujoča, težita k občestvu njunih oseb. Tako se med seboj dopolnjujeta ter sodelujeta z Bogom pri nastajanju (rojevanju) in vzgoji novega življenja.«¹⁷ V opombi tega besedila so naštetih številni viri sedanjega papeža, ki dosledno zagovarjajo to stališče. Dejansko gre za smer, ki je v bistvu nespremenjena od *Casti connubii* Pija XI. (1930) naprej, preko *Mater et magistra* Janeza XXIII. (1961) do *Humanae vitae* (1968) in *Dignitatis humanae* (1966) Pavla VI.

Prej omenjeni dokument Kongregacije za nauk vere utemeljuje svoje stališče na Božjem razodetju o stvarjenju, v katerem odkrivamo »glas narave«, ki nam v prvi Mojzesovi knjigi govori o treh temeljnih vidikih. Človek je v svoji bogopodobnosti ustvarjen kot moški in ženska. Za udejanjanje spolnih medosebnih zmožnosti je Stvarnik ustanovil zakonsko zvezo. Mož in žena sodelujeta pri stvariteljskem delu Boga, zato se dopolnjujeta in sta rodovitna, kar je končno Kristus dvignil na raven zakramenta (Mt 19,3-12; Mr 10,6-9).

Glede na tak značaj zakona so istospolni odnosi v nasprotju z naravnim moralnim zakonom. Sklicujoč se na stališče Katekizma katoliške cerkve (KKC), dokument opredeli homoseksualno dejanje kot tisto, ki »spolno dejanje zapirajo pred darovanjem življenja. Ta dejanja ne izhajajo iz resnične afektivne in spolne komplementarnosti. V nobenem primeru jih ne moremo odobravati.«¹⁸ Dalje se utemeljitev opira na teorijo o dejanjih, ki so sama v sebi slaba oz. neurejena, kakor je to zagovarjal dokument *Persona humana* v točki 8 in številni pisatelji prvih stoletij.

¹⁶ Prim. J. Gafo, *Cristianesimo e omosessualità*, v: J. Gafo (ur.), n. d., 269-275

¹⁷ Kongregacija za nauk vere, *Premislek o predlogih za pravno priznanje zvez med istospolnimi osebami*, CD, Nova serija 2, Ljubljana 2003, 4.

¹⁸ KKC, 2357.

Na tem mestu besedilo naredi razliko med tistimi osebami, ki so za svojo spolno prakso same odgovorne, in onimi, ki to niso. Imenuje jih osebe, ki »trpijo zaradi te neurejenosti« in se ponovno sklicuje na KKC, ki uči, da je potrebno osebe, ki imajo takšno nagnjenje, »sprejemati s spoštovanjem, sočutjem in obzirnostjo. V razumevanju do njih se je treba izogibati slehernemu znamenju krivičnega zapostavljanja«¹⁹ Kot vsi drugi so te osebe poklicane k čistosti, v nasprotnem primeru gre za greh, ki čistosti hudo nasprotuje.²⁰ Katekizem tudi močno poudari, da obstajajo številne osebe, »ki imajo v sebi prirojeno homoseksualno nagnjenje,«²¹ ki si tega niso sami izbrali in to pomeni za njih preizkušnjo, oz. križ.

V drugem delu dokument opredeli stališče do sklepanja homoseksualnih zvez, kakor se te uvajajo v nekaterih državah. Problemizira pojem tolerance, v imenu katere nekateri sklepanje istospolnih zvez utemeljujejo s človekovimi pravicami. Dokument se zaveda napetosti, ki obstaja med nasprotovanjem legalizaciji homoseksualnih zvez in krivično diskriminacijo homoseksualnih oseb. Da bi se izognili zakonom, ki bi legalizirali in ne samo tolerirali zlo, je potrebno odkrivati ideološka ozadja tistih, ki si za legalizacijo prizadevajo v imenu tolerance, pozivati države, da pojav zadržujejo v okviru znosnih meja, preprečevati, da bi si mladi privzgojili napačni pogled na spolnost in zakonsko zvezo. Pravnemu priznanju homoseksualnih zvez ali njihovem pravnemu izenačevanju z zakonsko zvezo je potrebno ostro nasprotovati in uveljaviti v političnem življenju ugovor vesti.

Kje so možni razlogi za nasprotovanje legalizaciji istospolnih zvez? Prvi je v tem, da takšna zakonodaja zmanjša pomen zakonske zveze, ki je pomembna vrednota vsake skupnosti. Dalje je potrebno videti razliko med privatnim ravnanjem homoseksualnih oseb in njihovim javnim priznanjem. Javna legitimiteta postavi pod vprašaj vrsto vrednot, ki so povezane z zakonsko zvezo, kot so zvestoba, medsebojno spoštovanje, odprtost za rodovitnost, vzgoja otrok v okolju, ki omogoča organsko identifikacijo z obema spoloma, eksistencialna gotovost in življenjska varnost.

Z biološkega in antropološkega vidika homoseksualne zveze ne morejo biti enake heteroseksualnim. Nimajo zmožnosti razmnoževanja, ne glede na sodobne medicinske možnosti. Pomanjkanje spolne bipolarnosti predstavlja ovire za razvoj otrok in njihovo identifikacijo z lastnim spolom, zato je to v nasprotju s splošnimi koristmi otroka.

Z vidika družbenega reda je razvidno, da je družina temelj vsake družbe. Priznanje homoseksualnih zvez pomeni popolno razvrednotenje

¹⁹ KKC, 2358.

²⁰ Prim. KKC, 2359.2396.

²¹ Prim. KKC, 2358.

družine in njene družbene funkcije, kar bi imelo posledice za skupni blagor. Nepriznavanje istospolnim skupnostim enakega statusa kot heteroseksualnim zahteva načelo pravičnosti, ki se v tem primeru razume tako, da enakim enako, različnim različno. Tudi načelo osebne avtonomije v tem primeru odpade, ker ta v ničemer ni kršena. Državljeni lahko svoje spolno življenje živijo popolnoma svobodno. To pa še ne pomeni, da so vse oblike primerne za pravno in kvalificirano priznanje.

In končno je tu vprašanje, ali vendarle ni potrebno določenih zadev pravno urediti? Dokument zagovarja stališče, da, ko gre za skupne interese teh oseb, le - te lahko to dosežejo po eni strani na podlagi osebne avtonomije, na drugi strani s pomočjo splošnih pravnih pravil. Ko dokument v zaključku poziva kristjane v politiki, da takšni zakonodaji nasprotujejo z moralnega vidika, pusti odprto pravno politično možnost, rekoč: »Če ni mogoče popolnoma odpraviti obstoječega zakona te vrste, more poslanec, sklicujoč se na navodila, izražena v okrožnici Evangelij življenja, »upravičeno dati podporo predlogom, ki merijo na omejitev škode takega zakona in zmanjšanje negativnih učinkov na ravni kulture in javne morale«, vendar pod pogojem, »da je jasno in vsem znano« njegovo »absolutno nasprotovanje« takim zakonom in je odvrnjena nevarnost pohujšanja.«²²

4. Pluralnost etičnih pristopov

Glede na sedanje stanje razprav okrog vprašanja homoseksualnosti in istospolnih zvez ter njihove legalizacije obstajajo različni pogledi tako izven Katoliške Cerkve, kakor v Cerkvi sami. Že leta 1987 je Müller v svoji knjigi »Homoseksualnost – izziv za teologijo in dušno pastirstvo«²³ razvrstil teologe v tri skupine: tiste, ki nasprotujejo homoseksualni usmerjenosti in spolni praksi; tiste, ki razumejo usmerjenost in odklanjajo spolno prakso; tiste, ki sprejemajo usmerjenost in spolno prakso. Javier Gafop dodaja še četrto skupino, ki jo predstavljajo tisti, ki sprejemajo usmerjenost in pogojno pristajajo na spolno prakso.

Prva skupina, ki nasprotuje tako homoseksualni naravnosti kakor spolni praksi, izhaja iz teološke predpostavke, da je homoseksualna naravnost v nasprotju z Božjo voljo. S tega vidika je torej že samo stanje homoseksualne osebe moralni problem, kar pomeni soodgovornost za nastalo stanje. Prizadevanje za preusmeritev v heteroseksualnost je tako moralna dolžnost prizadete osebe. Takšna stališča lahko najdemo tako pri protestantih kakor Judih in katoličanih. Tako je recimo za pro-

²² Kongregacija za verski nauk, *Premislek o predlogih ...*, 12.

²³ Prim. W. Müller, *Homosexualität – eine Herausforderung für Theologie und Seelsorge*, Mainz 1987.

testantskega teologa Karla Bartha homoseksualnost perverznost in degeneracija.

Drugo skupino predstavljajo tisti, ki menijo da je med naravnostjo k istospolnosti in spolno prakso potrebno razlikovati. V to skupino spada velika večina teologov iz katoliške Cerkve in drugih krščanskih Cerkva. To, da je kdo tako usmerjen, ni nujno posledica njegove volje. Obstaja več različnih razlogov za takšno naravnost. Homoseksualna spolna praksa se ne odobrava in se jo ima za neprimerno, grešno, prizadeta oseba zanj nosi odgovornost. To je tudi uradno stališče katoliške Cerkve. V tej skupini je tudi protestantski teolog Helmut Thielicke, ki zagovarja tezo, da odnos moški - ženska predstavlja temeljno strukturo, ki je bistvenega pomena za celotno človeštvo (Mt 19,4-6). Za Thielicka so vzroki za istospolno naravnost v neredu, ki obstaja v stvarstvu po padcu Adama in Eve in je torej nekaj, česar Stvarnik ni hotel, je posledica izvirnega greha. Zato naravnost k homoseksualnosti spada v področje psihopatologije in bolezni, je trpljenje. Thielicke vidi naslednje etične rešitve. Najprej obstaja dolžnost, da se s pomočjo terapije doseže heteroseksualna naravnost. Če to ni možno, potem naj se prizadeta oseba vzdrži spolnega odnosa. Če tudi to ni možno, potem naj istospolna oseba živi odrasel in odgovoren odnos z drugo osebo, vendar ne javno, da ne pride do pohujšanja.

V skupini, ki zagovarja uradno stališče Cerkve je tudi ameriški teolog Harvey. Pri tem izpostavlja dejstvo, da večina istospolno usmerjenih oseb takšne usmerjenosti ni izbrala sama. Ima pa svobodo, da sama izbere vzdržnost. Res je, da ta svoboda ni popolna. Prepričan je, da takšne osebe lahko razvijejo zelo pristne medosebne odnose, ne da bi imele genitalno razmerje. Odsotnost spolne prakse ne pomeni razčlovečenja osebe. Pri tem opozarja na zanimivo kontroverznost pri tistih moralnih teologih, ki nasprotujejo zgolj biološkemu razumevanju spolnosti, kakršnega med drugim očitajo *Humane vitae*, sami pa pri istospolnih osebah močno zagovarjajo biološko-genitalni vidik, in nimajo zadržkov do istospolne prakse.

Tretjo skupino predstavljajo tisti, ki postavljajo na isto raven homoseksualno in heteroseksualno usmerjenost, ki ju praktično izenačujejo. Na tej liniji je bil Holandski katoliški koncil in združenje ameriških teologov. Moralnost homoseksualnih spolnih dejanj je sama na sebi nevtralna. Merila zanj so ista kot za heteroseksualna dejanja. Moralnost ima svoje merilo v avtentični ljubezni, ki temelji na zvestobi in stabilnosti, ta pa je možna v heteroseksualnih in homoseksualnih primerih. Zagovornik te smeri je tudi jezuit McNeill, ki meni, da biblična dejstva zahtevajo revizijo katoliške morale. Po njegovem je seveda hvale vredno, če istospolno usmerjena oseba lahko živi vzdržno, ne da bi pri tem kakorkoli zapadla v destruktivne čustvene konflikte. V nasprotnem primeru je

manjše zlo, če živi v stabilnem odnosu aktivno spolno življenje. Tudi Pit-tinger zagovarja podobno stališče, izhajajoč iz predpostavke, da ima človeška spolna narava fiziološko-psihološko in čustveno strukturo in je kot taka sposobna ljubiti. Ko istospolne osebe živijo spolno življenje, je pri tem glavni motiv medsebojna ljubezen in ne genitalni vidik.

Gafojeva, četrta, skupina istospolne usmerjenosti ne diskvalificira z moralnega vidika, a hkrati ne postavlja homoseksualne in heteroseksualne usmerjenosti na isto raven. Ti avtorji izhajajo iz razlikovanja med pred-moralnim in moralnim dejanjem. Po njihovo obstaja dejanje, ki je ontično slabo, ne pa tudi nujno moralno slabo. To stališče je okrožnica *Sijaj resnice* zavrnila.²⁴ Homoseksualna dejanja so s tega vidika ontično slaba dejanja, ker niso odprta za prokreacijo in za dopolnjujoč odnos med moškim in žensko. Niso pa ta dejanja moralno slaba, če osebi, ki živi tak odnos manjka svoboda, da bi lahko živela drugače. Na podlagi načela manjšega zla je tako možno sprejeti ontično slabo dejanje, če se želi doseči dober cilj, ki ga predstavlja odgovorno prijateljstvo in stabilen osebni razvoj. Teolog Keane (in podobno Charles Curran), tako zaključi, da »istospolne osebe v Božjih očeh niso manj moralne in spoštovanja vredne kot druge, vendar družba in Cerkev ne moreta spregledati dejstva, da homoseksualna dejanja ne morejo doseči tiste polnosti, ki jo lahko dosežejo heteroseksualna dejanja ... Družba in Cerkev morata podpirati tista spolna dejanja, ki pospešujejo rast, razvoj in občestvenost ljudi.«²⁵

Zaključek

Kaj na vse to zaključiti? V čem so si stroke enotne in v čem ne? Vsi vzroki za istospolno usmerjenost niso raziskani. Nekateri pa so. Če jih delimo v konstitucionalne in kulturne, potem je slednje potrebno odpravljati s pomočjo terapije, javnega mnenja in vrednostnega reda v določeni družbi. Kar je pridobljeno, je lahko tudi spremenjeno. Tako se ne moremo strinjati s tezo psihoanalitika Carlos Dominguez Morano in mnogih drugih, ki zagovarjajo zgolj takšno terapijo, ki istospolni osebi pomaga, da sprejme svoje stanje, ne pa terapije, s pomočjo katere spremeni svojo spolno usmerjenost. Takšna odločitev psihoanalitikov nima resne znanstvene podlage in spominja na Warnock komisijo, ki je samovoljno do-

²⁴ Prim. Janez Pavel II., *Sijaj resnice*, CD 52, Ljubljana 1994, 66-76. »V vprašanju o nramnosti človeških dejanj in zlasti v vprašanju o obstoju notranje v sebi zlih dejanj se, kakor vidimo, v nekem smislu osredotoča vprašanje o človeku samem, o njegovi resnici in nramnih posledicah, ki iz tega izhajajo. ko Cerkev priznava in uči, da obstajajo konkretno določljiva človeška dejanja, ki so že v sebi notranje zla, ostaja zvesta celotni resnici o človeku in ga s tem spoštuje ter podpira in povišuje v njegovem dostojanstvu in poklicanosti. Zaradi tega mora zavračati teorije, ki so v nasprotju s to resnico« (83).

²⁵ P. S. Keane, *Sexual Morality. A Catholic Perspective*, New York 1977, 86.

ločila 14. dan zarodkovnega življenja kot mejo za poseg vanj.²⁶ Znanstveno korektno je lahko kvečjemu stališče, da tistim, ki želijo svojo usmerjenost spremeniti, pomagamo na njim ustrezen način, onim, ki tega ne želijo, pa z integrativno metodo. Skratka, obe terapiji bi morali biti na voljo, obe interdisciplinarni in enakovredni, kar zagovarja tudi Morano. Na ta način bi se korektno obravnavalo istospolno usmerjenost tudi v javnosti, ker bi se ne pristalo na tezo, ki nima resnih znanstvenih potrditev, da gre vedno za določenost, determiniranost. Izognili bi se poizkusom izenačevanja homoseksualnih in heteroseksualnih zvez, spoštovali bi dejstvo, da je potrebno razlikovati med svobodno izbrano in nesvobodno konstitucionalno predisponirano ali psiho-socialno pogojeno homoseksualnostjo. To stališče je blizu zgoraj navedeni drugi skupini in protestantskemu teologu Thielicku, s katerim lahko soglašamo v njegovi stopnjevitosti (načelo postopnosti!) reševanja tega vprašanja. To pomeni, da je terapevtsko potrebno pomagati k spolni preusmeritvi, če to ni možno, potem je naslednja možnost vzdržno življenje. Če tudi to ni možno, potem naj istospolna oseba živi odrasel in odgovoren odnos z drugo osebo, v stabilni skupnosti. V tem slednjem primeru nastopi tudi vprašanje registracije teh skupnosti, kar, kot smo videli, kot manjše zlo in skrajno možnost dopušča tudi Kongregacija za nauk vere s tistim stališčem, ko kristjanom v politiki naroča, naj se moralno ogradijo od takšnih rešitev, čeprav jih pravno tolerirajo. Še tako liberalna stališča teologov ne pristanejo na izenačevanje homoseksualnih in heteroseksualnih zvez. Curran celo pravi, da družba in Cerkev morata podpirati tiste oblike spolnega življenja, ki prispevajo k rasti, razvoju in občestvenosti med ljudmi. Cerkev se torej tudi v tem primeru ne more in ne sme odreči svoji družbenokritični in preroški vlogi. Vsi napor takšnih in drugačnih razlag svetopisemskih mest, ki govorijo o istospolnosti, ne morejo tega pojava preprosto prevrednotiti ne v moralno nevtralnega, še manj pa v moralno zaželenega. Zanimivo je tudi dejstvo, da se v večini razprav o homoseksualnosti izogiba dejstvu, da te osebe spadajo med rizično kategorijo ljudi za obolenost z aidsom. Zamolčevanje tega dejstva in hkrati javno propagiranje istospolne usmerjenosti kot povsem normalnega pojava, ki bi ga bilo potrebno celo družbeno podpreti, zavaja mlade ljudi, podpira neodgovorno spolno vedenje in motivira heteroseksualno usmerjene ljudi, da menjavajo svojo spolno usmerjenost. Pri takšnih poizkusih gre dejansko za to, da bi s pomočjo ideologije radi zabrisali razliko med moškim in žensko. Temu pa se je tudi v primeru slovenske zakonodaje o istospolnih skupnostih potrebno z vso odločnostjo upre-

²⁶ Prim. A. Serra, *L'embrione umano »cumulo di cellule« o »individuo umano«?*, v: *La Civiltà cattolica* 152 (2001), 4-5.

ti, kajti ne gre več za vprašanje človekovih pravic in diskriminacije, ampak za veliko več, za civilizacijske vrednote.

Za notranje cerkveno življenje bi bilo potrebno čim prej razmisliti o interdisciplinarno zastavljeni terapevtski skupini, ki bi bila na razpolago osebam, ki iščejo pomoč zaradi svoje spolne orientacije. To je edini možen in dosleden odgovor Cerkve glede na njeno etično stališče.

Povzetek: Ivan Janez Štuhec, Ali sodobna civilizacija izničuje razliko med spoloma?

Vprašanje registracije istospolnih skupnosti in izenačenje njihovega statusa s heteroseksualnimi skupnostmi je postalo ne samo zakonodajno, ampak civilizacijsko vprašanje. Avtor najprej predstavi različna razumevanja pojava homoseksualnosti, kakor ga danes razumejo teologi in drugi avtorji, predvsem medicinci in psihologi. Podaja pregled svetopisemskih mest, ki so relevantna za to vprašanje, in predstavi stališča iz celotne cerkvene tradicije. Posebej se osredotoči na predstavitev dokumenta Kongregacije za verski nauk *Premislek o predlogih za pravno priznanje zvez med istospolnimi osebami*.

V zadnjem poglavju predstavi različne poglede etikov in teologov, ki jih razvrsti v štiri skupine. Prvi nasprotujejo homoseksualni usmerjenosti in spolni praksi, ker je to po njihovo proti Božji volji. V drugi skupini so tisti, ki razumejo in sprejemajo spolno usmerjenost kot nekaj, za kar ni nujno odgovorna prizadeta oseba, odklanjajo pa spolno prakso. V tretjo skupino spadajo tisti t.i. liberalni teologi, ki sprejemajo spolno usmerjenost in prakso, ki pa ne izenačujejo homoseksualnih in heteroseksualnih zvez. V četrto skupino spadajo z avtorjem tisti, ki izhajajo iz predpostavke, da vzroki za homoseksualnost niso razčiščeni in da je mogoče znanstveno korektno govoriti o hipotezi, da je homoseksualnost posledica sovpadanja različnih vidikov, kot so biološki, psihološki in socialni, ki na različnih ravneh povzročijo interakcije in tako lahko določijo istospolno usmerjenost že od prvih let življenja. Tako lahko govorimo o določeni predisponiranosti za homoseksualno usmerjenost, ne pa o determiniranosti. Korekten in znanstveno sprejemljiv odgovor na takšno stanje je zato mogoče videti v stopnjevitim pristopu obravnavanja tega pojava in oseb. Izključeno je izenačevanje med homoseksualnimi in heteroseksualnimi zvezami. Od terapij pridejo v poštev tako integrativne kakor tiste, ki pomagajo, da se homoseksualno nagnjenje spremeni v heteroseksualno. Priporočilo za vzdržnost je lahko predvsem versko motivirano, sicer pa je manj slaba stabilna skupnost kot stalno menjavanje partnerjev. Zakonska ureditev se lahko tolerira, če rešuje socialne in gmotne probleme, ne pa da bi se vrednostno izenačila homoseksualno s heteroseksualno skupnostjo. Cerkev bi za kredibilnost lastnega stališča morala poskrbeti

za interdisciplinarne terapevtske skupine, ki bi bile na razpolago tistim, ki iščejo pomoč ali nasvet.

Ključne besede: homoseksualnost, heteroseksualnost, spolnost, perverznost, predisponiranost, determiniranost, terapija, tradicija, narava, kultura.

Summary: **Ivan Janez Štuhec, *Is Modern Civilisation Destroying the Difference between Sexes?***

The issue of registration of same-sex partnerships and their equalization with heterosexual partnerships has become not only a legislative issue, but also a civilisatory one. The author first describes different understandings of the phenomenon of homosexuality as it is presently understood by theologians and other authors, especially doctors and psychologists. He gives an overview of the relevant biblical passages and presents the standpoints of Church tradition. He draws special attention to the document of the Congregation for the Doctrine of the Faith entitled »Considerations regarding proposals to give legal recognition to unions between homosexual persons«.

In the last chapter the author presents different views of ethicists and theologians concerning homosexuality, which he divides into four groups. The first group oppose homosexual orientation and sexual practice because they are of the opinion that it is against God's will. In the second group are those, who understand and accept sexual orientation as not being necessarily within the responsibility of the person in question, but they disapprove of the sexual practice. The third group are so-called liberal theologians, who accept the sexual orientation and practice, but do not equalize homosexual and heterosexual unions. The fourth group comprises those (including the author), who start out from the assumption that the reasons for homosexuality are not completely clear and that one can scientifically correctly support the hypothesis that homosexuality is caused by a combination of various aspects such a biological, psychological and social ones, which cause interactions at different levels and can thus determine the same-sex orientation already in the first years of life. Thus, one can speak of a certain predisposition towards homosexual orientation, but not of determination. A correct and scientifically acceptable response to such an evaluation of the situation may be a nuanced approach to the phenomenon and the persons in question. Any equalization of homosexual and heterosexual unions is excluded. Concerning therapy, there should be considered integrative ones as well as those aiding to change a homosexual tendency into a heterosexual one. The recommendation of abstinence can be mainly

motivated by religion; otherwise, a stable partnership is less bad than promiscuity. The legal regulation can be tolerated to the extent that it solves social and material problems, yet it should not give the same value to homosexual and heterosexual unions. In order to ensure the credibility of its standpoint, the Church should provide interdisciplinary therapeutic groups available to those looking for help or advice.

Key words: homosexuality, heterosexuality, sex, perversity, predisposition, determination, therapy, tradition, nature, culture.